

Sygn. akt III UK 131/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 marca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Dawid Miąsik (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania J. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 5 marca 2015 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 16 kwietnia 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych (organ rentowy) odmówił decyzją z 27 maja 2013 r. prawa do emerytury J. P. (wnioskodawca), ponieważ wnioskodawca nie udowodnił 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

Wnioskodawca zaskarżył decyzję organu rentowego odwołaniem i wniósł o jej zmianę argumentując, że pracując w ZPL K. pracował w warunkach uciążliwych i szczególnych.

Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z 26 września 2013 r., IV U 855/13 oddalił odwołanie wnioskodawcy. Sąd pierwszej instancji ustalił, że wnioskodawca przedłożył świadectwo pracy, z którego wynikało, że w okresach od 19 lutego 1974 r. do 30 marca 1974 r. oraz od 2 maja 1977 r. do 31 sierpnia 1993 r. pracował w ZPL K. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowiskach: stażysty, starszego referenta ds. technicznych, mistrza, mistrza oddziału przygotowawczego, mistrza mieszalni, przewodniczącego NSZZ Solidarność. Oceniając przebieg pracy zawodowej wnioskodawcy w K. Sąd pierwszej instancji uznał, że zajmując stanowisko mistrza na Wydziale Przędzalni, tj. w okresach od 1 stycznia 1978 r. do 28 września 1989 r. oraz od 26 lutego 1993 r. do 31 sierpnia 1993 r. wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracował w warunkach szczególnych, pełniąc bezpośredni dozór inżyniersko-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których wykonywane są jako podstawowe prace wymienione w Wykazie A Dz. XIV poz. 24, tj. prace związane z obróbką surowców włókienniczych i ich przędzenie, wymienione w Wykazie A Dz. VII poz. 1. Okres tej pracy wynosi 12 lat i 3 miesiące. Do pracy w szczególnych warunkach Sąd pierwszej instancji nie zaliczył jednak okresu od 29 września 1989 r. do 26 lutego 1993 r., kiedy to wnioskodawca został zwolniony od pracy na oddziale mieszalni, zachowując jedynie prawo do wynagrodzenia, z uwagi na pełnienie funkcji Przewodniczącego NSZZ Solidarność. W okresie tym wnioskodawca był zatrudniony w K., jednakże nie świadczył pracy w szczególnych warunkach.

Wnioskodawca zaskarżył wyrok Sądu pierwszej instancji apelacją i wniósł o jego zmianę i przyznanie mu prawa do emerytury oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 3 zd. 1 ustawy z 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych (t.j. Dz.U. z 2014 r., poz. 167, dalej jako ustawa o związkach zawodowych) oraz § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z 11 czerwca 1996 r. w sprawie trybu udzielania urlopu bezpłatnego i zwolnień od pracy pracownikom pełniącym z wyboru funkcje w związkach zawodowych oraz zakresu uprawnień przysługujących pracownikowi w czasie

urlopu bezpłatnego i zwolnienia od pracy (Dz.U. Nr 71, poz. 336, dalej jako rozporządzenie Rady Ministrów z 1996 r.), polegające na obciążeniu ujemnymi następstwami wykonywania funkcji związkowej. Zdaniem wnioskodawcy, z tytułu pełnienia funkcji związkowej pracownik zachowuje prawo do wszystkich świadczeń wynikających z zatrudnienia, w tym również uprawnienia do nabycia świadczeń emerytalnych.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z 16 kwietnia 2014 r., oddalił apelację wnioskodawcy. Odwołując się do definicji pracy w szczególnych warunkach z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS oraz treści § 8 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie Rady Ministrów z 1983 r.). Sąd drugiej instancji wskazał, że aby nabyć prawo do emerytury w wieku obniżonym, pracownik musi wykonywać pracę w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Zdaniem Sądu drugiej instancji okres zwolnienia z obowiązków pracowniczych z uwagi na pełnienie funkcji Przewodniczącego NSZZ Solidarność, do czego wnioskodawca był uprawniony na podstawie § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z 1996 r. oraz art. 3 ustawy o związkach zawodowych, nie stanowi okresu pracy w warunkach szczególnych. Emerytura w wieku obniżonym jest odstępstwem od ogólnych zasad przyznawania emerytur, wymagającym ścisłego spełnienia warunków określonych w przepisach, które nakładają obowiązek wykazania 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Oznacza to rzeczywiste wykonywanie czynności pracowniczych, zgodnie z zajmowanym stanowiskiem pracy w warunkach szczególnych. Tymczasem wnioskodawca pozostawał zatrudniony na stanowisku pracy w warunkach szczególnych, jednakże był zwolniony z faktycznego wykonywania tej pracy, zachowując jedynie prawo do wynagrodzenia.

Wnioskodawca zaskarżył wyrok Sądu drugiej instancji skargą kasacyjną w całości. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 3 ustawy o związkach zawodowych i § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z 1996 r. w związku z art. 32 i art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 1983 r. przez obciążenie wnioskodawcy ujemnymi następstwami

wykonywania przez niego funkcji związkowej przez niezaliczenie do okresu pracy w szczególnych warunkach okresu zwolnienia od pracy na czas wykonywania funkcji związkowej.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarga kasacyjna wnioskodawcy nie ma uzasadnionej podstawy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, zgodnie z którym dokonywane na użytek przepisów dotyczących emerytury w wieku obniżonym rozróżnienie między okresem zatrudnienia a okresem wykonywania pracy ma głęboki sens normatywny i społeczny i dlatego nie powinno być znoszone w drodze wykładni (wyrok Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2006 r., I UK 338/05). Zgodnie z tym orzecznictwem, przez pracę w szczególnych warunkach rozumie się faktyczne wykonywanie pracy w szczególnych warunkach, a nie samo pozostawanie w stosunku pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2009 r., II UK 391/08). Nie chodzi przy tym o stałe i nieprzerwane wykonywanie określonych w umowie o pracę czynności, lecz o powierzenie pracownikowi w umowie o pracę obowiązków wykonywania stałej pracy uznawanej za pracę w szczególnym charakterze i wykonywanie tej pracy przez pracownika (wyrok Sądu Najwyższego z 5 maja 2005 r., II UK 219/04).

Dlatego wykonywaniem pracy w szczególnym charakterze są również niektóre przerwy w pracy spowodowane różnymi przyczynami, czy to leżącymi po stronie pracodawcy, czy wynikającymi z przepisów (urlop wypoczynkowy, urlop macierzyński, okres niezdolności do pracy z powodu choroby), ponieważ w treści pojęcia „wykonywanie pracy” mieszczą się także usprawiedliwione nieobecności w pracy (wyrok Sądu Najwyższego z 5 maja 2005 r., II UK 219/04). Do okresu pracy w szczególnych warunkach zalicza się czas krótkotrwałych, koniecznych szkoleń pracownika, okres urlopu wypoczynkowego i urlopu macierzyńskiego.

Nie jest natomiast dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (wyroki Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07; z 8

października 2013 r., III UK 130/12). Nie podlegają wliczeniu do okresu pracy w szczególnym charakterze nauczyciela urlop bezpłatny udzielony nauczycielowi przez szkołę na pełnienie z wyboru funkcji burmistrza lub jego zastępcy oraz okres odbywania wojskowego przeszkolenia studentów (wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2001 r., II UK 122/04). Analogicznie jest w przypadku okresu przeniesienia do wykonywania innej pracy z powodu ciąży, ponieważ wówczas wykonywana jest inna praca, która z założenia nie może być szkodliwa dla zdrowia (wyrok Sądu Najwyższego z 5 listopada 2012 r., II UK 82/12).

U podstaw powyższego rozróżnienia leży założenie, zgodnie z którym pracownik wykonujący rzeczywiście i stale pracę w warunkach szczególnych jest - w zakresie wieku emerytalnego - uprzywilejowany w stosunku do pracownika niewykonywającego pracy w takich warunkach dlatego, że wykonując taką pracę narażony jest na działanie na jego organizm czynników szkodliwych dla zdrowia. Natomiast pracownik, który jest zatrudniony na stanowisku, na którym wykonywana jest praca w warunkach szczególnych, który takiej pracy faktycznie nie wykonuje, nie jest narażony na działanie tych szkodliwych czynników. Odpada wówczas funkcjonalna przesłanka między czynnikiem ryzyka w postaci wykonywania pracy w warunkach szkodliwych dla zdrowia a wspomnianym uprzywilejowaniem w postaci prawa do uzyskania emerytury w wieku obniżonym.

W ocenie Sądu Najwyższego uznanie, że okres pełnienia funkcji związkowej, w którym to okresie pracownik zwolniony był z obowiązku świadczenia pracy w warunkach szczególnych, powinien być wliczony do okresu pracy w warunkach szczególnych, jest nie do pogodzenia z funkcjami emerytury w wieku obniżonym, ponieważ abstrahowałoby od powodów i celów uprzywilejowania niektórych kategorii pracowników.

Nieuprawnione jest odwołanie się od uchwały Sądu Najwyższego z 13 października 2013 r., II UZP 6/13. Podjęte w niej rozstrzygnięcie opierało się na treści przepisów obowiązujących w czasie, w którym przypadła poborowa i przymusowa służba wojskowa wnioskodawcy (zob. także wyrok Sądu Najwyższego z 4 lutego 2014 r., II UK 349/12). Dlatego okres służby wojskowej odbytej pod rządami takiej regulacji normatywnej miał status okresu pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego

1983 r. Dodatkowo Sąd Najwyższy uwzględnił przymusowy charakter służby wojskowej oraz konstytucyjny obowiązek obywatela obrony ojczyzny. W ślad za wyrokiem z 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06 Sąd Najwyższy przyjął, że z Konstytucji RP wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony ojczyzny. Działalności w strukturach związku zawodowego, choć jest ona niewątpliwie społecznie użyteczna, nie można zrównać z odbywaniem służby wojskowej z poboru już choćby z tego powodu, że służba ta była przymusowa, podczas gdy aktywność związkowa jest dobrowolna.

Nie można podzielić argumentacji skargi kasacyjnej, zgodnie z którą zwrot „ujemne następstwa” z art. 3 ustawy o związkach zawodowych obejmuje wszelkie niekorzystne dla podmiotu chronionego zdarzenia prawne, w szczególności zaś w sferze prawa do emerytury w wieku obniżonym. Proponowana przez wnioskodawcę wykładnia art. 3 ustawy o związkach zawodowych nie znajduje uzasadnienia w ratio legis tego przepisu. Przepis ten służy ochronie indywidualnego pracownika przed dyskryminacją z tytułu działalności związkowej. Działanie art. 3 ustawy o związkach zawodowych rozciąga się jedynie na stosunek pracy (istniejący bądź przyszły) oraz implikacje wynikające z tego stosunku. Jako przykłady dyskryminacji objęte zakresem normowania tego przepisu w piśmiennictwie wskazuje się odmowę zatrudnienia, zwolnienie z pracy, pomijanie przy awansach, ukaranie karą porządkową, szykanowanie, niekierowanie na szkolenia, odmowę partycypacji w kosztach nauki, dokonywanie negatywnej oceny wykonywanej pracy.

Z powyższego wynika, że negatywne konsekwencje, o których mowa w art. 3 ustawy o związkach zawodowych dotyczą sfery aktywności pracowniczej danej osoby zaangażowanej w działalność związkową, a nie sfery prawa ubezpieczeń społecznych. Niespełnienie przez wnioskodawcę warunku odpowiedniego stażu przy wykonywaniu pracy warunkach szczególnych nie jest ujemnym następstwem wykonywania funkcji związkowej, lecz konsekwencją dobrowolnej decyzji wnioskodawcy o podjęciu się obowiązków funkcyjnych w organizacji związkowej i rezygnacji z wykonywania pracy w warunkach szczególnych. Powoduje to, że został zerwany funkcjonalny związek między zatrudnieniem na stanowisku, na

którym wykonywana jest praca w warunkach szczególnych, a narażeniem się na oddziaływanie czynników szkodliwych dla zdrowia przy wykonywaniu tej pracy.

Prawo do zaliczenia przez pracownika korzystającego ze zwolnienia od pracy w okresie pełnienia funkcji związkowej tego okresu do stażu pracy w warunkach szczególnych nie wynika z przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z 1996 r., w szczególności zaś z powołanego w podstawach skargi § 8 tego rozporządzenia. Rozporządzenie to pełni funkcje gwarancyjne w stosunku do pracowników zwolnionych od pracy celem pełnienia funkcji związkowej. Jednakże funkcja ta ogranicza się do ich statusu jako pracowników i relacji z zatrudniającym ich pracodawcą (wyrok Sądu Najwyższego z 29 listopada 2012 r., II PK 105/12). Już z samego tytułu rozporządzenia wynika, że chodzi o uprawnienia przysługujące pracownikom w czasie urlopu bezpłatnego i zwolnień od pracy. Rozporządzenie dotyczy zatem uprawnień „pracowników” znajdujących się w określonej sytuacji i nie rozciąga się na ich uprawnienia emerytalne. Wynika to jednoznacznie z całościowej analizy przepisów tego rozporządzenia. I tak § 1, 2 4 i 5 stanowią o zasadach udzielania urlopu oraz zwolnienia od pracy i jego ustania; § 3 stanowi o prawie do umundurowania i lokalu mieszkalnego; § 6 dotyczy zasad ustalania wynagrodzenia; § 7 stanowi o „uprawnieniach pracowniczych”, a przepis § 8 rozporządzenia z 1996 r. stanowi o świadczeniach przysługujących pracownikowi. Zdaniem Sądu Najwyższego przepis § 8 rozporządzenia Rady Ministrów z 1996 r. nie obejmuje swym zakresem świadczeń przysługujących danej osobie poza stosunkiem pracy. Ponadto z § 6 ust. 1 i 2 rozporządzenia Rady Ministrów z 1996 r. wynika, że w okresie zwolnienia od pracy pracownikowi przysługuje od pracodawcy wynagrodzenie ustalone według zasad obowiązujących przy obliczaniu ekwiwalentu pieniężnego za urlop wypoczynkowy z wyłączeniem dodatkowego wynagrodzenia za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia, jeżeli w czasie zwolnienia narażenie na takie warunki ustaje.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.